

Alma Jeftić

Mnemoničke bitke na Balkanu

Narativ za Evropu i ostatak svijeta

“Evropa danas ne zna šta znade i pojma nema šta hoće. Evropa je danas rafinirano bezglava: s jedne strane pametna kao maska protiv otrovnih plinova, s druge slijepa kao staromodna lumbarda, a istodobno izazovna kao nekakav velegradski izlog, pun raznovrsnog i skupocijenog besmisla”. (Miroslav Krleža)

Ovo će biti jedna od onih rubrika koje nije moguće napisati a da se ne započne sa opisom nedavnog doživljaja autorice. Stoga neka izvinu svi oni koji smatraju kako za to nema mjesta u ovom tekstu, ali prethodno neka ipak pročitaju do kraja, možda im se i smisao i veza same otkriju...

Još jedan od onih dana kada nakon ispita u Beogradu šetam Knez Mihajlovom i razmišljam šta raditi do polaska autobusa za Sarajevo. I tako, uvijek na isti način, nađem se u nekoj od knjižara gdje pokušavam u moru (ili bolje reći “okeanu”) literature iz “popularne” psihologije pronaći nešto što bi bar podsjećalo na stručnu

literaturu. Dok pogledom prelazim preko polica sa kojih mi se smiješe samo “nijanse sive”, čujem pitanje koje je jedna od potencijalnih kupaca i ljubitelja knjige uputila zaposlenici knjižare: “*Imate li možda monografiju stare Jugoslavije?*”

Možda zbog naglaska na onom “stare” ili jednostavno zbog načina na koji je postavljeno pitanje bila sam primorana prekinuti ionako bezuspješnu potragu za stručnom literaturom i počela neprimjetno pratiti dalji tok razgovora. Zaposlenica se u tom trenutku sa zbunjenim izrazom lica okrenula prema gospodinu u zrelijim godinama (*da se politički korektno izrazim*) i pitala ga: “*A da li mi imamo neku monografiju stare Jugoslavije?*” Odgovor se sastojao od jednog neverbalnog čina slijeganja ramenima i izraza lica koji je podsjećao na kombinaciju gađenja, podrugljivosti i tuge.

Čemu ovaj uvod? Vjerovatno zbog toga što je samo jedan od brojnih primjera kako sjećanja djeluju na ljude. Zapravo, sjećanja i postoje prvo na individualnom nivou, ali ono što je neophodno spomenuti jeste da ih je u potpunosti nemoguće odvojiti od društvenog miljea u kojem se razvijaju, nastaju i prenose kroz generacije.

Prema Zerubavelu, mnemoničke bitke se vode oko toga koji događaji se trebaju pamtili a koji zaboravljati, ali i oko toga na koji način treba pamtili određene događaje, kako bi se na “korektan” način interpretirala prošlost. Na taj način se određuje i koje će se knjige štampati, koje monografije ćemo imati na policama u knjižarama, koje spomenike ćemo podizati i koje memorijale organizirati.

To možda i ne bi predstavljalo toliki problem da danas ne postoji toliko različitih narativa koji kruže Balkanom, zaustavljaju se u redovima monografija i historijskih udžbenika koje ili niko ne čita ili ih čitaju samo oni koji moraju i interpretiraju ih pri tome onako kako im je rečeno. Jer ljudi, da bi zadovoljili želju za kognitivnom

bliskošću, mentalno transformiraju protok manje ili više nestrukturiranih događaja u relativno koherentne narative (Zerubavel, 2003). Na taj način kompletno lično iskustvo biva podređeno jednom kolektivnom narativu koji u tom trenutku preovladava u određenoj grupi i na određenom prostoru.

Sve ovo ne bi bilo toliko značajno da se dugi niz godina nisu vodile krvave bitke baš zbog tih narativa stvorenih s ciljem (*a kakav je to samo paradoks*) postizanja kognitivne bliskosti i koherentnosti sa grupom. Mnemoničke bitke koje trenutno razaraju Balkan jasan su primjer kako sjećanja mogu postati destruktivna. I, što je posebno značajno napomenuti, na isti način na koji nastaju – na individualnom nivou – postaju i destruktivna: prvo uništavaju pojedinca, zatim grupu kojoj ona/on pripada, a zatim i širu okolinu.

Ukoliko znatiželjni čitalac očekuje savjet ili, još bolje, instant recept kako organizirati sjećanja na Balkanu, neka se ne nada previše. Onako kako nastaju, tako se i razvijaju. Iz nas, od nas, prema drugima, prema drugačijima, prema sličnim, dragim i ne tako dragim... Iako širokih razmjera, naše bitke počinju u nama i od nas. Zato će i naredni tekst biti posvećen nama, ali i svima onima koji pokušavaju shvatiti uzrok, tok i cilj mnemoničkih bitki na Balkanu. A ova rubrika će završiti lično, kako je i počela – jednim stihom autorice. Možda se za njega nekada nađe mjesto u monografiji Sjećanja koja neće služiti samo kao suvenir za zbunjene “prodavače” beletristike:

*“... I zato, Stranče, što poljima hodiš ovim,
Ne bacaj u pepeo potamnijela srebra,
Zamisli se nad mrkim kamom tim,
Jer ovdje su Sjećanja dalja i od prvog Rebra.”*

DIOGEN pro culture magazine & DIOGEN pro art magazine -ISSN 2296-0929; ISSN 2296-0910

Publisher Einhorn Verlag, Kusnacht, Switzerland

E-mail: contact_editor@diogenpro.com / WWW: <http://www.diogenpro.com/>